

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету
Стратан-Артишкової Тетяни Борисівни
на дисертаційну роботу Цянь Лун
«Формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до
художньої взаємодії з учнями підліткового віку»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 014 Середня освіта. Музичне мистецтво

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Актуальність дисертаційного дослідження Цянь Лун на тему «Формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку» визначається комплексом об'єктивних викликів сьогодення, зумовлених трансформацією освітніх парадигм, інтенсифікацією глобалізаційних процесів, формуванням нового освітнього простору, в якому вчитель музичного мистецтва має функціонувати як компетентний, інноваційно-творчий фахівець, здатний засобами різних видів мистецько-педагогічної діяльності залучити учнів до діалогу, співтворчості, співпраці.

Готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до художньої взаємодії з учнівською молоддю є важливою умовою реалізації положень, викладених в Концепції Нової української школи, метою й основними принципами якої є діалог – взаємодія – взаємоповага, спільна діяльність учителя і учня, формування духовно-творчої особистості.

Викладені аргументи засвідчують актуальність теми наукової роботи Цянь Лун, предметом якої обрано методику формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку.

Актуальність дисертаційного дослідження Цянь Лун підтверджується також визначенням суперечностей :

- необхідністю модернізації підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та недооцінкою проблеми художньої взаємодії викладача і студента (учителя й учня) у різних видах музично-творчої діяльності;
- важливістю сформованої готовності майбутніх учителів до художньої взаємодії з підлітками та системою недостатнього забезпечення належних умов їх фахового навчання;
- набутими студентами теоретичними знаннями та наявною проблемою їх практичної реалізації у безпосередній художній взаємодії з учнями закладів загальної середньої освіти.

Дослідження проводилося відповідно до планової науково-дослідної роботи кафедри хорового диригування та теорії і методики музичної освіти факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського УДУ імені Михайла Драгоманова з наукової теми «Зміст освіти, форми, методи і засоби підготовки

учителів музичного мистецтва». Тему дисертації затверджено Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 4 засідання вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова від 24 жовтня 2024 р).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

1. Вивчено стан розробленості проблеми в науково-методичній літературі у контексті розкриття сутності, змісту та структури готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до художньої взаємодії з учнями підліткового віку.

2. Обґрунтовано методологічні основи формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку.

3. Визначено педагогічні умови та розроблено модель методики формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями-підлітками.

4. Розроблено критерії, показники та визначено рівні сформованості в майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної готовності.

5. Експериментально перевірено розроблену методику формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку.

Нові факти, одержані здобувачем. Вперше на основі аналізу науково-методичної літератури:

- здійснено цілісний аналіз наукової проблеми формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку;

- введено до наукового обігу поняття *«готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до художньої взаємодії з учнями підліткового віку»*, визначено її сутність і зміст як професійно-значущої, інтегральної якості особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, що визначає здатність майбутніх педагогів до колективного художнього спілкування з реалізації навчального-виховного потенціалу музичного мистецтва у процесі організаційно-комунікативної діяльності, спрямованої на творчий розвиток учнів;

- розроблено структуру зазначеної готовності, що складається з мотиваційного, пізнавального, комунікативного, творчого та рефлексивного компонентів;

- визначено критерії та показники, що дають можливість схарактеризувати рівні сформованості в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку як необхідної професійної якості;

- розроблено організаційно-методичну модель та експериментально перевірено методику формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку,

Уточнено: сутність понять «художня взаємодія», «емоційно-сприятливе мистецько-освітнє середовище».

Подальшого розвитку набули: теоретичні основи та практичні умови вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва ц сфері комунікації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків наукового дослідження.

Аналіз тексту дисертаційної роботи Цянь Лун та змісту публікацій дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів. Основні наукові положення, висновки, сформульовані у дисертації Цянь Лун, достатньою мірою обґрунтовані, базуються на аналізі наукових праць сучасних українських учених, педагогів-музикантів.

Автором дисертаційної роботи логічно сформульовано структурні компоненти: мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, що відповідають темі дисертації.

Висновки дослідження корелюють з поставленими завданнями дослідження, є закономірним результатом ретельної інтерпретації отриманих даних, що знаходить відображення в їхній структурованості та конкретності.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота Цянь Лун містить нові, раніше не захищені наукові положення. Обґрунтовані результати й висновки у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Не викликає сумнівів і практичне значення отриманих результатів, яке полягає в розробленні та впровадженні в практику підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва діагностичних засобів та науково-методичного супроводу процесу формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку. Матеріали дисертації можуть використовуватися у розробці навчальних і методичних посібників, навчальних програм, методичних рекомендацій з питань організації художньої взаємодії з учнями, а також для оновлення змісту освітніх компонентів «Вступ до спеціальності», «Методика музичної освіти», «Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво», «Інноваційні технології в мистецькій освіті», «Педагогіка мистецтва».

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Вінниченка та Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Оцінка змісту, структури дисертації, її завершеності й відповідності вимогам щодо оформлення. Ознайомлення з текстом дисертації та науковим доробком автора дає підстави стверджувати, що в них наявна повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій.

Побудова та змістове наповнення дисертаційної роботи детерміновані внутрішньою логікою наукового пошуку, що реалізується через послідовне розгортання дослідницької програми.

Анотація концентрує й висвітлює концептуальні засади дослідження та ключові результати. У *вступі* розкрито фундаментальні передумови дослідження, обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок з

науковими програмами, планами і темами; конкретизовано мету, завдання, об'єкт, предмет, окреслено методи дослідження: *теоретичні*: теоретичний аналіз, синтез, абстрагування, систематизація, узагальнення; методологічний аналіз, моделювання; *емпіричні*: діагностичні (бесіди, інтерв'ю, анкетування, тестування, педагогічне спостереження, самооцінювання, експертне оцінювання), педагогічний експеримент; визначено наукову новизну, теоретичну й практичну значущість отриманих результатів; подано відомості про апробацію результатів дослідження; зазначено структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ дослідження присвячено теоретичним основам проблеми формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку. Автором здійснено аналіз наукової літератури; розглянуто підходи сучасних українських учених до проблеми взаємодії учасників освітнього процесу; розкрито сутнісні характеристики досліджуваного феномену, визначено його змістові параметри, компонентну структуру, специфіку реалізації в мистецько-освітньому просторі.

Визначено такі поняття: «взаємодія», «педагогічна взаємодія», «міжособистісна взаємодія», «художня взаємодія», «комунікація», «комунікативна взаємодія», «художня комунікація», «діалогічність», «спілкування», «педагогічне спілкування», «художньо-педагогічне спілкування», «спільна художня діяльність». Особливу увагу приділено художній взаємодії, «у процесі якої відбувається об'єднання всіх засобів педагогічного впливу» (с. 43).

Підкреслено, що художня взаємодія та художньо-педагогічне спілкування забезпечують умови для спільної художньої діяльності, є способом розкриття творчого потенціалу учнів, плідно впливають на формування міжособистісної взаємодії вчителя й учнів, забезпечують успішності музичного навчання та виховання. (с. 44).

Аналіз підходів учених до визначення сутності понять «готовність», «готовність до професійно-педагогічної діяльності», розкриття особливостей учнів підліткового віку, змісту професійної діяльності вчителя музичного мистецтва дали змогу автору:

- інтерпретувати ключове поняття «готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до художньої взаємодії з учнями підліткового віку» як «професійно-значущу, інтегральну особистісну якість, що визначає здатність майбутніх педагогів до колективного художнього спілкування з реалізації навчально-виховного потенціалу музичного мистецтва у процесі організаційно-комунікативної діяльності, спрямованої на творчий розвиток учнів» (с. 48);

- визначити основні взаємодійні структурні компоненти досліджуваного феномена (мотиваційного, пізнавального, комунікативного, творчого, рефлексивного), котрі містять сукупність індивідуально-особистісних, комунікативних, творчих, рефлексивних якостей майбутнього вчителя (с. 67).

Другий розділ дисертації висвітлює методологічні основи формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку.

Визначено системно поєднані, взаємодоповнювальні **методологічні підходи**, які детермінують зміни у цілях, принципах і змісті формування в

майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку, саме: *аксіологічний, культурологічний, герменевтичний, суб'єктно-особистісний, діяльнісний, діалогічний, синергетичний* (с. 81).

Розроблено та обґрунтовано педагогічні *принципи*, зокрема: особистісно-фахової орієнтації майбутнього вчителя музичного мистецтва, інтегративності, спонукання до художньо-творчого самовираження, діалогічної взаємодії, рівноправного партнерства у діалозі, позитивного емоційного контакту, рефлексивності, котрі тісно взаємопов'язані й охоплюють весь термін навчання студентів (с. 96).

Зроблено висновок, що схарактеризовані методологічні підходи і педагогічні принципи є для майбутніх учителів ключовою платформою продуктивних дій, оскільки забезпечують постійне вдосконалення педагогічної діяльності, розвиток самокритичності та відповідальності за результати спільної творчої роботи з учнями (с. 104).

Автором слушно визначено сукупність педагогічних умов формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку, які цілісно охоплюють різні грані професійної підготовки студентів, її ціннісно-мотиваційні засади, пізнавально-оцінну, комунікативну, творчу, рефлексивно-коригувальну діяльність:

- *створення* емоційно сприятливого мистецько-освітнього середовища, спрямованого на мотивування майбутніх учителів до художньої взаємодії з учнями-підлітками;
- *посилення* інтеграції та ціннісної спрямованості змісту фахово-орієнтованих дисциплін на пізнання музичного мистецтва, усвідомлення його активної діалогової природи;
- *активізація* здатності студентів до емоційно-вольової саморегуляції шляхом широкого застосування інтерактивних методів навчання;
- *забезпечення* суб'єкт-суб'єктного спілкування у художньо-творчому процесі;
- *стимулювання* студентів до самовизначення та самовдосконалення на основі оволодіння техніками рефлексивних дій.

Спроектовано авторську організаційно-методичну модель формування в майбутніх учителів готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку, котра містить *орієнтувально-цільовий, змістовно-процесуальний, контроль-результативний* складники. Розкрито компонентну структуру та зміст кожного складника. Визначено послідовні *етапи* реалізації завдань формування зазначеної готовності (спонукальний, гностичний, результативний); *блоки методів: стимульовально-проективний, пізнавально-адаптивний, рефлексивно-результативний*, відповідно яким виокремлено ефективні форми та методи навчання (с.129-132).

У *третьому розділі* дослідження здійснено дослідно-експериментальну роботу з формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку.

Представлено програму дослідно-експериментальної роботи, що включала три етапи: *констатувально-діагностичний, формувально-реалізаційний, підсумково-аналітичний*. Визначено та обґрунтовано критерії та

показники, необхідні для вимірювання якісних та кількісних результатів, визначено й схарактеризовано рівні готовності учасників експерименту до художньої взаємодії з підлітками до початку формувального експерименту й після його проведення (у контрольній та експериментальній групах).

Здійснено діагностику рівнів сформованості досліджуваного феномену до і після проведення формувального експерименту; запроваджено в освітній процес педагогічні умови формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з підлітками; оцінено ефективність запропонованих педагогічних умов.

Аналіз та узагальнення результатів проведеного експерименту засвідчили ефективність упровадженої авторської методики формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку.

Висновки корелюють із завданням дослідження, демонструючи цілісне вирішення поставленої наукової проблеми.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових працях.

За темою дисертації опубліковано 7 публікацій автора, у тому числі 3 одноосібних статті в українських наукових фахових виданнях категорії Б, 1 зарубіжна стаття та 3 праці апробаційного характеру.

Основні положення дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів (міжнародних, всеукраїнських), а також на щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, студентів, аспірантів та докторантів УДУ імені Михайла Драгоманова (Київ, 2019 – 2025 р.).

На основі аналізу змісту публікацій можна констатувати, що наукові положення та висновки проведеної роботи у наукових публікаціях Цянь Лун викладено достатньо повно.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації. Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають чинним вимогам. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело.

У цілому позитивно оцінюючи наукові здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне висловити деякі дискусійні положення та зауваження.

1. Серед визначеної автором низки методологічних орієнтирів досліджуваного феномена (підрозділ 2.1.) більш глибокого інструментально-практичного висвітлення потребує, на нашу думку, *культурологічний підхід*. Бажано було б більш глибоко розкрити його значення та роль у забезпеченні художньої взаємодії у всіх комунікативних ланках мистецько-освітнього процесу (викладач – студент, студент – студент, практикант – учні).

2. Беззаперечним науковим здобутком дисертанта є розробка педагогічних умов формування в майбутніх педагогів-музикантів готовності до художньої взаємодії в роботі з учнями підліткового віку (підрозділ 2.2). На нашу думку, більш широкого осмислення та реалізації у практичній площині потребує друга педагогічна умова, а саме *посилення інтеграції та ціннісної спрямованості змісту фахово-орієнтованих дисциплін на пізнання музичного мистецтва*.

3. Автором дисертаційного дослідження розроблено дієві принципи формування в майбутніх учителів музичного мистецтва (підрозділ 2.1). Однак, *принцип інтегративності*, на нашу думку, потребує конкретизації у методах його застосування в роботі з учнями.

4. У критеріальному апараті дослідження (підрозділ 3.1.) більш глибокого сутнісного визначення та практичного висвітлення потребує *мотиваційно-ціннісний критерій* діагностики стану досліджуваної готовності, а саме надання характеристики мотивам, якими керуються студенти у процесі фахового навчання (теоретичного, практичного) для активізації власних музично-творчих потреб, спрямованих на організацію продуктивної художньої взаємодії з учнями-підлітками.

5. В описі формувального експерименту, на нашу думку, потребують більшого висвітлення результати застосування методів *інтерактивної взаємодії* в роботі студентів з учнями основної школи під час виробничої практики.

Висловлені зауваження не знижують теоретичного й практичного значення роботи та її наукової новизни і можуть розглядатися як рекомендації для подальшого більш детального їх аналізу.

Загальний висновок. Вивчення наукового доробку Цянь Лун дає підстави вважати наукове дослідження на тему: «Формування в майбутніх учителів музичного мистецтва готовності до художньої взаємодії з учнями підліткового віку» самостійним і завершеним. Ураховуючи актуальність, наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, можна стверджувати, що дисертація повністю відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти та науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.), Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а її автор Цянь Лун заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 014 Середня освіта. Музичне мистецтво.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методики
навчання мистецьких дисциплін
Бердянського державного
педагогічного університету

Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА

Підпис Тетяни Стратан-Артишкової засвідчую

Начальник відділу кадрів

Юлія БОЙКО